

DET NASJONALE STATSADVOKATEMBETET

FOR BEKJEMPELSE AV ORGANISERT OG ANNEN ALVORLIG KRIMINALITET

Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep

0030 Oslo

Deres referanse
2010009890 ES TSA/bj

Vår referanse
97/10-4

Dato
28 januar 2011

HØRING – UTVIDELSE AV VIRKEOMRÅDET FOR STRAFFERETTSLIGE SÆRREAKSJONER FOR UTILREGNELIGE SOM BEGÅR VEDVARENDE OG SAMFUNNSSKADELIG KRIMINALITET

Det vises til departementets brev av 22. oktober 2010 og presiserende merknader datert 20. desember 2010.

Det fremgår på side 3 i høringsnotatet, og av de presiserende merknader, at departementet tar sikte på å *utvide* de nå gjeldende særreaksjoner - overføring til tvungent psykisk helsevern og idømmelse av tvungen omsorg - slik at personer som begår kriminalitet som har karakter av integritetskrenkelser som gjentatt rammer samme person kan idømmes en særreaksjon. Det foreslås dessuten en *ny* særreaksjon; overføring til tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern for utilregnelige som begår vedvarende og samfunnsskadelig kriminalitet.

Etter NAST's vurdering er den foreslåtte *utvidelse* av gjeldende særreaksjoner både nødvendig og hensiktsmessig. Utvidelsen vil gjøre det mulig å reagere overfor personer som gjentatte ganger begår forbrytelser, eksempelvis trusler og skadeverk, i tilfelle hvor handlingen rammer samme person/personer slik at disse føler seg utsatt for en systematisk forfølgelse, med den skremmende virkning det har. En slik utvidelse av loven vil langt på vei være tilstrekkelig til å løse det problem man i dag har med manglende mulighet for å reagere overfor utilregnelige personer som begår straffbare handlinger.

Det blir da et spørsmål om det er nødvendig å utvide reaksjonsmuligheten ytterligere. Hvis det er det, oppstår spørsmålet om det er hensiktsmessig å utforme reglene slik som foreslått - med et annet utgangspunkt enn de øvrige regler som hjemler en strafferettslig særreaksjon.

Utgangspunktet skal fortsatt i norsk rett være at personer som er psykotiske eller bevisstløse ikke skal straffes for de straffbare handlinger de måtte begå – med det unntak at særreaksjon kan idømmes når behovet for samfunnsvern tilsier det. Det følger av dette at samfunnet må akseptere noe plagsom atferd fra enkeltpersoner uten at det kan reageres. Justisdepartementet har anslått at den gruppen som kan være aktuell for dom på ny, tidsbegrenset særreaksjon i dag utgjør mellom 10 og 20 personer.

Det er NAST's vurdering at behovet for samfunnsvern tilsier at det bør innføres en hjemmel for tvangsmessig utredning av enkelte psykotiske personer som begår vedvarende og samfunnsskadelig kriminalitet, men som ikke kan straffes, straffeloven § 44 første ledd. Flertallet

Postadresse:
Postboks 8044 Dep
0030 OSLO

Kontoradresse:
Brynsalléen 4
0667 OSLO

Telefon:
23 17 42 00

Telefax:
23 17 42 10

av disse vil neppe selv medvirke til slik utredning og det er derfor behov for å kunne tvangsplassere disse mens utredningen pågår. Det bør ikke være i institusjon som hører under kriminalomsorgen.

Det fremgår av høringsnotatet at det forutsettes at en sak for å få dom på tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern, skal fremmes for retten av påtalemyndigheten. Det er ikke sagt noe om hvordan påtalemyndigheten skal kunne belyse saken tilstrekkelig til at retten kan avsi slik dom. Politiet vil sannsynligvis ha oversikt over omfanget av vedkommendes straffbare virksomhet og muligens vil vedkommende ha vært fremstilt for politilegen på et tidspunkt. I og med at det er tale om mindre alvorlig kriminalitet vil det neppe foreligge en fullstendig judisiell observasjon.

Politiets og påtalemyndighetens behandling av disse sakene er ikke nærmere utredet i høringsnotatet. NAST har heller ikke utarbeidet noe konkret forslag til saksbehandlingsregler for saker som ender opp i påstand om tidsbegrenset tvungent psykisk helsevern. Det fremstår imidlertid som klart at en dommer, i tillegg til en redegjørelse for de handlinger tiltalen omfatter, vil kreve dokumentasjon om tiltaltes psykiske helse og for behovet for tvangsplassering. Slik dokumentasjon blir i de mer alvorlige saker normalt innhentet mens lovbryteren er tvangsmessig anbrakt i helseinstitusjon på grunnlag av en kjennelse om varetekt.

NAST reiser derfor spørsmålet om ikke det er mest hensiktsmessig, og enklest, å behandle disse sakene på samme måte som de øvrige særreaksjonssaker. Det vil innebære at det må være hjemmel for å begjære vedkommende fengslet, jf straffeprosessloven § 171 annet ledd jf første ledd nr. 3. Kjennelsen bør lyde på plassering i lukket helseinstitusjon, jf straffeprosessloven § 188 annet ledd. Slik plassering bør retten kunne beslutte uten at institusjonen samtykker.

I og med at sakene vil gjelde mindre alvorlig kriminalitet, bør det for denne type særreaksjon utarbeides egne regler om varighet. Som foreslått i høringsnotatet kan det bestemmes at de første tre uker etter frihetsberøvelsen skal skje i lukket institusjon – og at varetekt regnes inn i denne perioden. NAST har ingen innvending mot at maksimal periode for utredning fastsettes til 6 måneder.

For øvrig har vi ikke kommentarer til beskrivelsen i høringsnotatet om vilkår for den nye tidsbegrensede særreaksjonen eller innholdet i denne mens den gjennomføres.

Det vil imidlertid fortsatt være en del personer hvis straffbare handlinger ikke kvalifiserer for noen særreaksjon. Psykiater Randi Rosenquist har skrevet en uttalelse som er inntatt som vedlegg 7 i Mælandgruppens rapport. På side 23 i uttalelsen gjentar hun sin tidligere oppfordring om at det bør innføres en rutine hvorefter politiet er pliktige til å underrette aktuell kommunelege i de tilfelle hvor en sak henlegges på grunn av manglende tilregnelighet hos gjerningsmannen. Dette fremstår som et godt forslag som kan sikre at kommunehelsetjenesten får et bedre grunnlag for å gripe inn overfor personer med store problemer. Forutsatt at kommunene følger opp, vil det kunne motvirke mye plagsom kriminalitet i fremtiden og dessuten være til det beste for gjerningsmannen. NAST vil tilrå at man også ser nærmere på det forslaget.

Med hilsen

Marit Bakkevig